

<p>Kiskunhalas Város Önkormányzata</p>	<p>TÁMOP-3.1.4.-08/2 Kompetencia alapú oktatás, egyenlő hozzáférés- innovatív intézményekben</p> <p>TÁMOP-3.1.4-08/2-2009-0065</p>	
--	--	--

SNI tanulók beilleszkedését segítő program

Készítette:

Mészárosné Farkas Mária

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető gondolatok	3. oldal
I. 1. Helyzetelemzés: szűkebb és tágabb környezetünk.....	3. oldal
2. A megvalósítás szükségességét alátámasztó tényezők; az innováció és az iskolai dokumentumok koherenciája.....	3. oldal
II. Jogsabályi háttér	4. oldal
III. Alapelvek	
1. esélyegyenlőség.....	4. oldal
2. diszkrimináció-mentesség.....	5. oldal
IV. Célok, feladatok	6-10. oldal
1. a tanulók egyéni fejlődésének, társadalmi integrációjának segítése; szociális és személyes kompetenciák fejlesztése;	
2. a SNI tanulók önállóságának és együttműködésének fejlesztése,	
3. kortárs csoportok odafordulásának fokozása;	
4. vegyes életkorú csoportok kooperációjának erősítése;	
5. közösség- és csoportformálás;	
6. integráció helyett: működő inklúzió;	
7. érzékenyítés, emocionális bevonódás;	
8. a szaktanárok, de legfőképp az osztályfőnökök érték közvetítő szerepe; a tanári team munka erősítése;	
9. a szülők együttműködésének megnyerése, ill. szemléletük formálása.	
V. Tevékenységek	11-25. oldal
1. tájékoztatás/tájékozódás a tanulói kompetenciahatárok erőteljesebb figyelembe vételéről;	
2. tanári szakmai kompetenciák fejlesztése; attitűdformálás;	
3. tanórák utáni közös programok;	
4. együttműködés belső és külső szakemberekkel, ill. partnerekkel;	
5. konfliktuskezelés - a drámapedagógia eszköztárával is...	
VI. Innovatív jelleg	26. oldal
VII. Összegzés	26. oldal
VIII. Ajánlott és felhasznált irodalom	27. oldal
IX. Mellékletek	28-30. oldal

Bevezető gondolatok

*„ ... ha az embert olyannak vesszük, amilyen, tulajdonképpen rosszabbá tesszük.
De ha olyannak vesszük, amilyennek lennie kell, akkor azzá tesszük őt, amivé lehetne.”*

(Goethe)

Napjainkban egyre nő az *érzelmileg sérült, beilleszkedési és tanulási zavarral küzdő gyerekek száma*- jórészt hátrányos szociokulturális helyzetük miatt.

(A fogyatékosok arányának uniós átlaga 2006-ban 2,5–3 % – Magyarországon 7,2 % volt. Egyes becslések szerint a roma gyerekek körében 20 % ez az arány!)

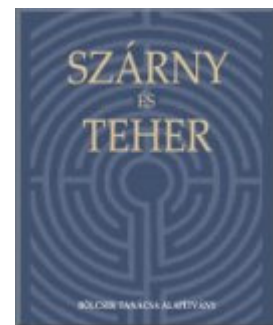
A *közoktatási törvény* kimondja, hogy a fogyatékos tanulók – vagy elterjedtebb elnevezéssel: sajátos nevelésű igényű (SNI) tanulók – többségi vagy speciális iskolába járhatnak, de oktatásuk sok gondot vet fel Európa-szerte: pl. az enyhe értelmi fogyatékoság ma sem világosan behatárolt, egyértelműen definiált kategória, s noha tilos a diszkriminálás, minden oktatásban dolgozó számára egyértelmű, hogy nem tekinthetjük hátrányos megkülönböztetésnek a nevelő-oktató munkában természetesen megjelenő különbségtételt.

Elgondolkodtató az is, hogy az általános iskolából a kiegészítő iskolába igyekeznek áttelepíteni azokat a gyerekeket, akikkel ott nem tudnak mit kezdeni...

„Az oktatás mind az egyén, mind az egész nemzet számára a legfontosabb hosszú távú kitörési esélyt jelenti jelenlegi, válságokkal terhelt helyzetünkből”- olvashatjuk ugyanakkor a Szárny és Teher bevezető soraiban.

A Bölcsök Tanácsa azt is hangsúlyozza, az iskolának olyan szeretetteljes szigetté kell válnia, amely értékeket őrizve alakítja ki gyermekeink pozitív énképét.

Miképp valósítható meg mindez ma, amikor rohamosan nő a hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű tanulók száma? Munkám erre a kérdésre keresi a választ, és igyekszik gyakorlatra váltható ésszerű tanácsokkal, javaslatokkal megkönnyíteni az SNI tanulók beilleszkedését.

Az SNI fogalmáról

Ki az SNI tanuló?

Mindazok a tanulók, akik a *szakértői és rehabilitációs bizottság* szakvéleménye alapján

- testi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékosok, autisták, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén: halmozottan fogyatékosok;
- pszichés fejlődésük zavarai miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozottak (pl. dyslexia, dysgraphia, dyscalculia, mutizmus, kóros hyperkinetikus vagy kóros aktivitászavar jellemzi őket).

SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY	
A PSZICHÉS FEJLŐDÉS ZAVARA A többször módosított LXXIX/1993. Ktv. 121.§ (1) 29/b	FOGYATÉKOSSÁGOK A többször módosított LXXIX/1993. Ktv.121.§ (1) 29/a

I. 1. Helyzetelemzés: szűkebb és tágabb környezetünk

„Az iskola dolga, hogy megtaníttassa velünk, hogyan kell tanulni, hogy felkeltse a tudás iránti étvágyunkat, hogy megtanítsa bennünket a jól végzett munka örömeire, és az alkotás izgalmára, hogy megtanítsa szeretni, amit csinálunk, és hogy segítsen megtalálni azt, amit szeretünk csinálni.”

Szent-Györgyi Albert

*„1972-ben alapított a kiskunhalasi önkormányzat által fenntartott, 20 osztály befogadására alkalmas iskola vagyunk. 1973 óta testnevelésből, 2000 óta informatikából emelt szinten oktatunk. Nevelő-oktató munkánk céljának a tananyag feldolgozása során megvalósuló **s z e m é l y i s é g f e j l e s z t é s t** tekintjük, melynek során szem előtt tartjuk az egyéni képességeket és az iskolahasználók elvárásait”- olvasható a Fazekas Gábor Utcai Általános Iskola Minőségirányítási programjában.*

„Ha képzőművészet, zene és testnevelés lennének a vezető tantárgyak az általános iskolai tantervben, kétségtelenül a tanulási zavarokkal küzdőknek a mostaniaktól eltérő csoportjával lenne dolgunk.

Norman Geschwind

A megvalósítás szükségességét alátámasztó tényezők; az innováció és az iskolai dokumentumok koherenciája

Úgy gondolom, iskolánk megfelel a sajátos nevelési igényű gyermeket befogadó intézménnyel szembeni elvárásoknak: rendelkezik olyan *környezettel*, mely a nálunk tanuló SNI gyermekek sérültségi igényeinek megfelel, *alapító okiratában* rögzítette e feladat vállalását. *Pedagógiai programunkban* megjelennek a sérülés-specifikus elemek. (A pedagógiai program tartalma minden szülő számára hozzáférhető, hiszen az intézmény azt nyilvánossá tette.)

A szülők már a beiratkozás előtt tájékozódhatnak az intézmény attitűdjéről, a sérült gyermekek nevelésében végzett tevékenységéről. Megismerhetik a tantestület tagjainak elkötelezettségét, a nevelési-oktatási módszereket, az itt tanítók gyógypedagógiai kompetenciáit, például nyílt napokon, fogadóórákon, melyeket rendszeresen, rögzített és közzétett napokon tartunk.

„Bemeneti méréseink tanulsága szerint a hozzánk beíratott kisgyermek képességei és szociokulturális háttere a megyei átlagnak megfelelő. Mivel a hátrányos helyzetűek számának növekedését tapasztaljuk, az ő esélyüknek a növelésére *szocializációjuk* segítésére fokozott gondot fordítunk” – olvasható az iskola minőségirányítási programjában.

(Ez a törekvésünk szinkronban áll a megalakult kormány új oktatáspolitikai koncepciójával, melyben *Hoffmann Rózsa*, az új kormány leendő oktatási államtitkára, a hátrányos helyzetű és lemaradó diákok – köztük SNI tanulók - oktatásában az ésszerű differenciálást javasolta - az integráció és a szegregáció szembeállításának helyett.)

Az iskolai dokumentumunk fejlesztendő területként említi „az eredményes munkához és a jó közérzethez szükséges rend, *fegyelem* biztosítását”.

A *Jövőkép* c. alatt a *konfliktusok* helyes kezelésére utal az IMIP.

Az alapidokumentum előírja számunkra, hogy az iskola *”beilleszkedési, magatartási rendellenességek korrekciójával összefüggő pedagógiai tevékenységet folytasson”*, ill. az intézmény támogatja az innovatív törekvéseket: mindezek szintéziséből született jelen munkám.

II. Jogszabályi háttér

A közoktatás rendszerének integráns része a sajátos nevelési szükségletű gyermekek oktatása, így ennek szabályozása a Közoktatási Törvényben (1993/VXXIX. törvény), ill. annak végrehajtási rendeletében (11/1994 MKM rendelet) olvasható. A tartalmi szabályozás legfontosabb dokumentuma a 23/1997. (VI. 4.) MKM rendelet (Fogyatékos gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Fogyatékos tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve kiadásáról).

A sajátos nevelési igényű tanulók ellátását érintő változások

Megtörtént a pszichés fejlődés zavar miatt sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók hivatalból elrendelt felülvizsgálata, mely alapján az elkészült szakvélemények megállapították

a)

sajátos nevelési igény fennállását a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra visszavezethető tartós és súlyos rendellenessége miatt („SNI-a”);

b)

sajátos nevelési igény fennállását a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenessége miatt („SNI-b”);

c)

beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség fennállását.

2008. szeptember 1-jétől a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra visszavezethető tartós és súlyos rendellenességével küzdő tanulók – a Kt. 52. § (6) bekezdésének b) pontjában meghatározott időkeretben iskolai fejlesztő foglalkozásra jogosultak, melynek megszervezéséért a nevelési-oktatási intézmény vezetője felelős [Kt. 35.§ (4) bekezdés].

A képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról szóló

14/1994.(VI.24.) MKM rendelet módosítása-1.

Az „SNI-b” tanulók iskolai fejlesztő foglalkozásának tervezését, szervezését, dokumentálását a képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról szóló 14/1994.(VI.24.) MKM rendelet 26/B §-a [1] szabályozza:

- a heti időkeretet nyolc fős csoportokra kell meghatározni oly módon, hogy az ellátásra jogosult tanulók számát elosztják nyolccal;
- a csoportra jutó időkeret akkor is felhasználható, ha az elosztás alapján a csoportban nincs nyolc tanuló;
- a foglalkoztatás egyéni fejlesztési terv alapján történik.

[1] 2008. augusztus 21-től hatályos szövegét a képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról szóló 22/2008. (VIII.6.) OKM rendelet állapította meg.

A képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról szóló

14/1994.(VI.24.) MKM rendelet módosítása-2.

Amennyiben a vizsgálat idején tapasztalt állapot, az annak alapján javasolt fejlesztési cél, a fejlesztő terápia és az annak végzésére jogosult szakember végzettsége és szakképesítése azonos,

- az „SNI-a” tanulók részére biztosított egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozás és
- az „SNI-b” tanulók részére biztosított iskolai fejlesztő foglalkoztatás közös csoportban is megszervezhető.

Közös csoport szervezése esetén a fejlesztést – tekintettel a Kt. 30. § (11) bekezdésében foglaltakra – csak gyógypedagógus láthatja el.

Az „SNI-b” tanulók fejlesztő foglalkoztatásának ellátására – amennyiben ezt a szakértői vélemény javasolja vagy lehetővé teszi – a gyógypedagógus mellett más, a megfelelő kompetenciákkal rendelkező szakember – például pszichológus, fejlesztő pedagógus, a fejlesztési cél megvalósításához szükséges kompetenciákat szakirányú továbbképzés keretében elsajátított pedagógus stb. – is megbízható.

A képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról szóló 14/1994.(VI.24.) MKM rendelet módosítása-3.

A megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenessége, vagy enyhe értelmi fogyatékoság vélelmezése esetén a nevelési-oktatási intézmény a szakértői és rehabilitációs bizottság által történő vizsgálatra csak abban az esetben tehet javaslatot, ha a gyermek, tanuló vizsgálatára a nevelési tanácsadás keretében már sor került (14/1994.(VI.24.) MKM rendelet 12. § (3) bekezdés [1].

A szakértői és rehabilitációs bizottság a sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló számára nem jelölhet ki olyan nevelési-oktatási intézményt, amellyel a vizsgálatában részt vevő szakemberek közül bármelyik foglalkoztatási jogviszonyban áll (14/1994.(VI.24.) MKM rendelet 14. § (8) bekezdés [1].

[1] 22/2008. (VIII.6.) OKM rendelet a képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról szóló 14/1994. (VI.24.) MKM rendelet módosításáról

III. Alapelvek

1. Esélyegyenlőség

Egyértelmű szándékként fogalmaztuk meg a lemaradó diákok hátrányainak kompenzálását.

Azt valljuk, az iskola falai között akkor is lehet és kell is tenni a kudarcok és hátrányok ellen, ha – amint azt *Csépe Valéria*, az MTA Pszichológia

Kutatóintézetének tudományos tanácsadója megfogalmazta – „a közoktatási rendszer jelenlegi működése nem hogy nem csökkenti, hanem inkább újratermeli a társadalmi esélykülönbségeket”...

A társadalmi szinten tapasztalható *értékválság és elbizonytalanodás* még inkább veszélyezteti a döntéshozatalban és véleménynyilvánításban egyaránt korlátozott SNI tanulókat...

2. Diszkrimináció-mentesség

Nem azt firtatjuk, mit nem tud a diákunk – annak örülünk, amiben ügyes.

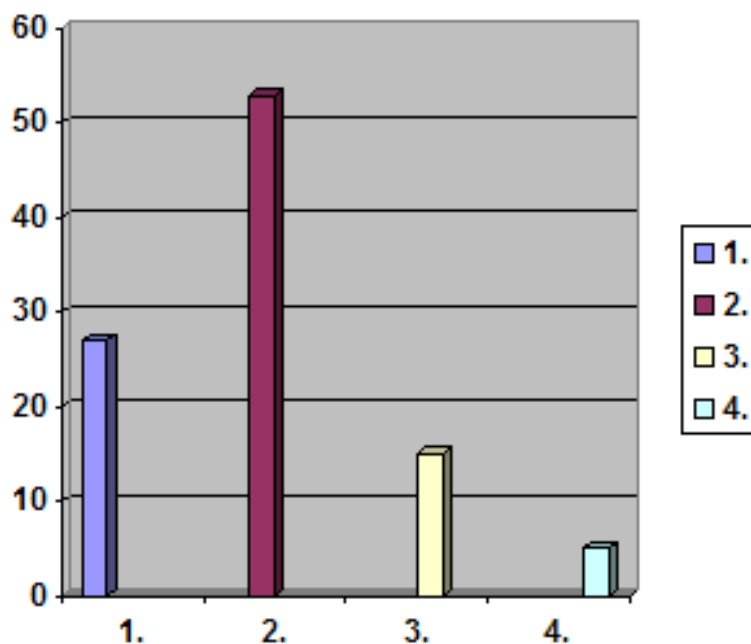
Csermely Péter ezt úgy fogalmazta meg, hogy „*nem a hátrányaik, hanem inkább az értékeik alapján kellene azonosítani a gyermekeket, a családokat, a különböző tevékenységeket*”.

Sajátos nevelési igényű gyermekek integrációjára első alkalommal 1993-ban adott lehetőséget a törvény. *A közoktatási törvény 2003. évi módosításairól* a legfontosabb tudnivalók az alábbiak:

„Tilos a hátrányos megkülönböztetés és minden olyan közvetlen és közvetett különbségtétel (kizárás, korlátozás, kedvezés), amelynek a következménye az egyenlő bánásmód megszüntetése vagy akadályozása.” (Nem minősül azonban hátrányos megkülönböztetésnek a nevelő-oktató munka természetéből fakadó különbségtétel – ahogyan már bevezető gondolataimban is hangsúlyoztam.)

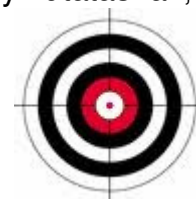
Az oktatásügyre vonatkozó *közvélemény-kutatások (2002)* - többek között - azt vizsgálták, hogy a közvélemény szerint az általános iskolai oktatás mely formája a legmegfelelőbb a fogyatékos tanulóknak.

A megkérdezettek szerint a fogyatékos tanulók általános iskolai oktatásának legmegfelelőbb formája az alábbi ábrával szemléltethető:

- 27% : egy iskolában a nem fogyatékos gyerekekkel, tehát együtt, ám külön foglalkozásokon,
- 53% : külön iskolában, másik épületben,
- 15% : együtt a nem fogyatékos gyerekekkel,
- 5% : nem tud válaszolni a kérdésre.

Sajátságos és elgondolkodtató hozadéka ugyanennek a közvélemény-kutatásnak, hogy az esélyegyenlőséget fontosnak ítéli a közvélemény.

IV. Célok, feladatok

- az SNI tanulóink is legyenek sikeresek: legyenek képesek megfelelni az iskolai követelményrendszernek;
- a meglévő deficitek ledolgozásához, a hiányok pótlásához kapják meg a számukra szükséges segítséget minden szaktanártól, osztályfőnőktől, ne csak a gyógypedagógustól, ill. a gyógypedagógiai asszisztentstől;
- olyan tudást szerezzenek, amelynek birtokában szakmát tanulhatnak;

- a személyiségükben rejlő gátakat és lehetőségeket egyaránt ismerjék fel;
- aknázzák ki meglévő képességeiket;
- a tanuláshoz nélkülözhetetlen pszichikai funkcióikat fejlesszék;
- alakítsanak ki azokkal összhangban álló tanulási stratégiát;
- tanuljanak meg tanulni;
- legyenek képesek tudásukat bővíteni, tudásszintjüket emelni;
- legyenek érzékenyek a problémákra, alakuljon ki a megfelelő szintű problémamegoldó gondolkodásuk, feladatészlelésük;
- törekedjenek viselkedés-és magatartási zavaraik korrekciójára;
- alakuljon ki reális énképük, önismeretük;
- legyen érték számukban az érzelmi stabilitás;
- fokozódjék egyedi érzékenységük és motiváltságuk.

1. A tanulók egyéni fejlődésének, társadalmi integrációjának segítése; szociális és személyes kompetenciák fejlesztése

A kezdet kezdetén sietek leszögezni, hogy mindenképpen osztom *H. Kovács Zsuzsa* nézetét, aki a gyermek személyiség-fejlődése szempontjából addig tartja szerencsésnek az integrálást, amíg a tanulót jóval több pozitívum éri, tehát rendszeresen megéli a *sikerélmény* örömét – ennek hiányában nem szabad erőltetni.

(Merthogy az integráció magától nem sétál be az ajtón, hiába tárom ki...)

A magyar tanárképzés egyik súlyos fogyatéka, hogy a tanárjelöltek nem kapnak kellő *gyakorlati* felkészítést a fogyatékkal élő diákok oktatása-nevelése, azaz az integráció kérdéseiről, így aztán akkor kénytelenek maguk megbirkózni a kihívásokkal, amikor a tanári gyakorlatban szembesülnek a problémával.

A hagyományos iskolatípusban dolgozó pedagógusok nap mint nap megtapasztalják: az integrált osztályokban tanuló gyerekek között *szakadéknyi különbségek* is mutatkozhatnak.

Ez a másság megjelenik a képességek és a neveltség eltérő szintjeiben, hiszen – az épek között is - minden gyermek eltérő fejlettségi fokon álló személyiség, más-más világ.

A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók nevelése és oktatása a tanárok számára gyakran jelent szakmai kihívást.

Az elmúlt évtizedek kutatásai kimutatták: a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek sajátos fejlesztési igénye mögött zömében *nem értelmi fogyatékos* áll, jóval inkább hátrányos szociokulturális vagy ingerszegény környezet.

Ezeknek *az SNI gyerekeknek a fejlesztési igénye az átlagos fejlesztési igényekhez igazítható* – céltudatos szakmai munkával. Úgy is fogalmazhatnánk: ami jó az SNI gyerekeknek, az jó az ép társának is.

Ha megkeressük azokat a tanulásszervezési eljárásokat, amelyek biztosítják képességeik, egyéni fejlődési ütemük és érdeklődésük figyelembe vételét.

E szempontok sorában az *egyéni haladási ütem, a differenciált tanulásszervezés, és az egyéni fejlesztés* a legfontosabbak.

A pedagógusoknak – szaktól függetlenül – észlelniük és szakmájukból adódóan kezelniük is kell a *részképesség-zavarokat*: meg kell tanítaniuk – tantárgy- és sérülés-specifikusan – *meglévő képességeikre támaszkodtatni* az SNI gyerekeket, amelyeknek a segítségével ők is lépést tudnak tartani ép társaikkal.

Nem gondolom, hogy ettől a dolgozattól majd hirtelen minden kollégám varázsütésre felvonultatja majd összes bevethető módszertani eszközt, azt viszont várom, hogy érzékenyebb lesz az SNI gyerekek problémái iránt.

A társadalom jövője múlik azon, képes-e az iskola, a család és a fejlesztésért felelős szakemberek kooperációja *megfékezni a terjedő funkcionális és valódi analfabetizmust*, megállítva az SNI gyerekek kétségtelenül romló prognózisát, nehogy visszafordíthatatlanul kiszoruljanak a munkaerőpiacról – reménytelen helyzetüket a következő generációra is átörökítve, bővítetten újratermelve.

2. Az SNI tanulók önállóságának és együttműködésének fejlesztése

Az integrált nevelés azt az örök emberi szándékát fejezi ki, hogy mindannyian az egységre, egységességre törekszünk. Ez a törekvés viszont csak úgy tud megvalósulni, ha a befogadó és befogadott maga is ezt szeretné (vö. a *Diszkrimináció-mentesség* c. részben leírtakkal). Az integrációra való alkalmasság döntő mértékben a fogadó környezet, nem pedig az akadályozott gyermek hozzáállásától függ.

Hozzá kell segítenünk tehát SNI tanítványainkat ahhoz, hogy

- valós önismeretük alapján legyenek tisztában szellemi és fizikai erősségeikkel, gyengeségeikkel;
- tudjanak maguk elé tűzni - különböző távú - célokat, a célhoz vezető utat részcélokra bontani;
- legyenek képesek céljaiknak alárendelni tetteiket;
- e célokhoz illeszkedő egyéni tanulási utakat megjelölni, azokat korrigálni, ha kell;
- felkészülni az egész életen át tartó tanulásra;
- legyenek képesek a megkezdett utak szükség szerinti korrekciójára és a döntéshozatalra.

Úgy vélem, az *Aron Beck* nevéhez fűződő, az 1970-es években elterjedő *kognitív terápia* segíthet a diszfunkcionális beállítódások, sémák módosításában, melyek negatív irányba billentik ki a lelki egyensúlyt, anélkül, hogy mindennek tudatában lennének. A kognitív terápia javasolt

- depressziós zavarok,
- szorongásos zavarok,
- önértékelési problémák esetében.

Behavior (viselkedés) terápiák

főként a külső *viselkedés módosítására* alkalmazott eljárások. Lényegük, hogy a hibásan rögzült szocializációs viselkedést tanítja újra, relaxációs technikák segítségével, amelyeket hipnobehaviorális módszereknek neveznek.

A viselkedésterápia

- szorongásos zavarok ,
- kényszerbetegség,
- fóbiák (egyszerű vagy összetett fóbiák pl. agorafóbia, / közlekedési fóbia / stb.),
- depressziós zavarok leküzdésére szolgál.

(Mindkét terápiát kizárólag szakember végezheti.)

3. Kortárscsoportok odafordulásának fokozása

Azért fontos, hogy valóban érvényesüljön az integrált nevelés, hogy *az ép társak viselkedésmintái hassanak a SNI gyerekekre*, hogy nem érezzék magukat másodrendű állampolgárnak, megértő barátokra leljenek, és beilleszkedjenek majd az épek társadalmába.

Egyszerű szimulációs gyakorlattal, belátás-megtapasztalás útján igazolható, hogy pl. a diszlexia zavarral küszködő gyerekek zajban nem képesek összpontosítani a tanár hangjára. Egy amerikai kutatás igazolta, hogy már szokásos iskolai zajok - pl. a folyosón becsapódó szekrényajtók zaja, a táblakréta csikorgása, széknycikorgás közepette – sem képesek jól teljesíteni.

Egy korábbi vizsgálat azzal az eredménnyel zárult, hogy a diszlexia zavarral küszködő gyermeknek már azzal is nehézségei adódnak, hogy *a kísértő zajoktól elválassza a releváns hallásbeli információkat*.

Mérhető idegcsatorna-károsodása is van ugyanis – egy, a közelmúltban lefolytatott biológiai kutatás szerint -, amely akadályozza azon képességeiket, hogy a hangkörnyezet szabályosságait kihasználja.

Már olyan egyszerű „gyógymód” is előnyt jelent, mint ha a tanár előtt ülnek, vagy a tanár hangját számukra felerősítik. Ez az egyszerűen kivitelezhető eljárás segíthet abban, hogy az olvasási problémákkal küzdő gyermekeket objektíven értékeljük.

Teljesítményük elismerésénél, részeredményeik ösztönző méltatásánál, a gyakori és kiérdemelt dicsőretnél, az elfogultságtól mentes értékelésnél jobbat nem tudok javasolni.

4. Vegyes életkorú csoportok kooperációjának erősítése

Az ép gyermekek is veszítenek vele, ha nem tanítjuk meg őket elfogadni a másságot, segíteni a rászorulókon. Ezek nélkül a képességek nélkül idegenkedni fognak a sérült emberektől, nem tapasztalják meg az empátikus viselkedés mindkét fél számára szolgáló előnyeit: az együttérzést, a szolidaritást, a másik ember problémája iránti érzékenységet, amitől érzelmeik mélyebbé, pozitív énképük tudatosabbá válhat.

A vegyes életkorú csoportok kooperációjának erősítése azért lényeges, mert sajátos nevelési igényű gyermek is vágyakozik közösségre, a tapasztalatok is azt mutatják, hogy a közösségben nevelődő gyermekek hatékonyabban szocializálódnak. Ezért kell minden alkalmat megragadnunk – iskolában, iskolán kívül – a közös élmények megélésére, mint pl.:

- játék,
- sport,
- művészeti jellegű tevékenység.

Versenyekre mindig készíték fel SNI gyerekeket is, százalékos arányuk megegyezik a többiek bevonásának arányával (50 %).

5. Közösség- és csoportformálás

Néha könnyen lemondanak az iskolák azokról a gyerekekről, akiknek a tehetsége nem elsősorban az iskola által mért területeken nyilvánul meg. Ha társainál lassabb a munkatempója, vagy fejlődése nem az optimális ütemű.

Az ember rendszerint fél az ismeretlentől, de ha már megismerte, a pozitív attitűd kialakulására bizton számíthatunk. Sőt: be kell látnunk, ami a felnőtteknek gondot okoz, az a gyerekek számára magától értetődő.

A közösség- és csoportformálás egyik lehetséges eszköze a drámajáték, melynek együttes élménye már önmagában közösségépítő. Egyéb felismerések is kísérik:

- A sérült ember is önálló személyiség, „egyedüli példány”.
- Elsősorban ember, s csak másodsorban sérült: más, mit én .
- Világunk közös – csak óvó túlféltéssel kizárjuk közös világunkból.
- Ha odafigyelünk rájuk, megmondják, miféle törődésre vágnak.
- Nem kell, nem szabad helyettük cselekednünk, csak alkalmassá kell tennünk közös életterületet az önállóságra szoktatására.

Ez a cél csak az iskola egész működését átszövő tevékenységrendszer keretei között valósulhat meg.

6. Integráció helyett: működő inklúzió

Integrációs törekvéseink során a *nyugat-európai* országokat próbáltuk követni, ahol valódi integrációk folynak, más körülmények között, mint Magyarországon.

Németországban, Hollandiában például a *közös* iskolakomplexumban, ám az iskolán belül már *külön* épületekben folyik a sérült gyermekek nevelése-oktatása.

Svédországban is az épektől elkülönítve oktatják őket, de óraközi szünetekben, az ebédlőben, ünnepeken együtt vannak, közös műsorban együtt szerepelnek.

[A mi iskolánkban is mindennapos, hogy a *SNI tanuló* iskolai szintű tanulmányi versenyen indul, énekkarban, zenés irodalmi összeállításban szerepel (l.: 4. sz. melléklet).]

Véleményem szerint itthon mielőbb segítséget kell nyújtani a többségi pedagógusoknak, különben veszélybe kerül az integráció, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek beilleszkedjenek ép társaik közé (Illyés, 2000).

Az integráció szintjei

- Lokális integráció = közös épületben, de a gyermekek között nincs személyes kapcsolat;
- Szociális integráció = külön csoportban folyik a sajátos nevelési igényű gyermek tanórai fejlesztése (tanórán kívül együtt vannak);
- Funkcionális integráció = tanórára, tanórán kívüli foglalkozásra is kiterjed.
- Teljes integráció = minden idejét együtt tölti sérült és ép gyermek.

A mai pedagógiai gyakorlatban megjelenik az inklúzió (befogadás) fogalma is.

(Kőpataki, 2003)

„Az integrációval az egyéneket be kívánják olvasztani az iskola meglévő struktúráiba, míg az inklúziónál újra átgondolják a tanterv megvalósításának szervezeti kereteit és azokat a feltételeket, amelyekkel valamennyi tanuló haladását biztosítani tudják.” (Sebba) (Illyés, 2000)

M. Tamás Márta véleménye az, hogy „az integráció nem válhat eredményessé, ha kizárólag szervezeti érdekből és szerkezeti szinten valósítjuk meg. Társfogalma az *i n k l ú z i ó*, mely szemléleti elfogadást és befogadást jelent, e kettő együtt kell, hogy jelen legyen gondolkodásunkban.”

Metzger Balázs megfogalmazásában „az inkluzív pedagógia olyan feltételeket teremt, aminek következménye az, hogy olyan gyermekek jelennek meg az így nevelő intézményben, akik eddig külön nevelődtek, ill. azok is sikeresen nevelődnek, akik eddig sikertelenek voltak.”

7. Érzékenyítés, emocionális bevonódás

Számomra egyértelműen eldönti ezt a kérdést, hogy *jóval ritkábban hallok tanárokat szaktárgyi ismereteik hiányosságáról panaszkodni, annál inkább tanácstalanok, amikor viselkedészavarokkal találkoznak.*

Egyetlen hiperaktív gyerek teljesen tönkre tudja tenni az osztályban folyó munkát, ha nem a megfelelő módszerekkel, és nem kellő empátiával próbáljuk őt bevonni az órai történéseibe. Szakemberek elmondása alapján mégis működnek olyan iskolák, ahol akár tíz részképes-zavarral küzdő gyermekkel is jól tudnak dolgozni.

Elengedhetetlen az *elfogadó attitűd*, aki – tanárként - nem ilyen személyiségű, aligha lesz képes ezt a mentalitást továbbítani tanítványainak.

A beilleszkedés elején (és közben és mindvégig) adódhatnak konfliktusok, amelyeket játékos formában javaslok oldani. Többször megtapasztaltam már, hogy egy-egy jóízű, kacagós *drámajáték*-foglalkozást követően őszintén elmondták a gyerekek egymásról (=”egyik” a „másikról”), mennyire rácăfolt eddigi negatív feltevéseikre az illető, mennyire másképp vélekedtek róla a közös játék előtt!

Igen, ha adnak esélyt egymás számára a megismerésre, már nem csupán a külsődleges jegyek, a szemmel látható, füllel hallható hibák alapján fogják értékelni az embert. Sőt, az ő világuk is tágul, gazdagodik azáltal, hogy megismerték-elfogadták fogyatékkal élő társukat, hiszen viselkedéskultúrájuk is javítható így.

Képzeljük el – teszem azt - egy súlyosan *beszéd fogyatékos* tanuló kommunikációs nehézségeit, melyek miatt különböző másodlagos pszichés eltérések (magatartási zavarok) alakultak ki. Különösen igaz lehet ez egy serdülőkorban lévő, gyenge tanulmányi eredményű osztálytársak körében „amúgy” jól tanuló diákra!

Többször szóvá tette maga a gyerek és a szülő is, hogy némely kolléga türelmetlen, és nem hallgatja végig - *számára* – nehezen érthető szóbeli megnyilatkozásait.

A probléma lényege: a *beszéd fogyatékos* gyermek értékelésébe nem számít bele szóbeli kifejezőképességük, de a szakkifejezések alkalmazása náluk is követelmény. A gondot súlyosbítja, hogy torz hangképzése miatt a helyesírás értékelése alól is felmentette a szakértői bizottság, így a gyermek és a szülő végképp csak a környezet toleranciájában, a szakmaiság szabályainak korrekt betartásában bízhat.

A beszéd fogyatékosok esetében veleszületett vagy szerzett idegrendszeri működési zavarok és a környezeti hatások következtében jelentős mértékű lehet a beszédbeli akadályozottság.

Átmeneti vagy tartós működési zavarok léphetnek fel a nyelvi, kommunikációs és a tanulási képességekben, valamint a szociális kapcsolatok kialakításában (csúfolódás, vélt fölény fitogtatása stb.).

Mindezek elkerülésére preventív eljárások egész sora szolgálhat, pl.:

- drámajáték (5. sz. melléklet),
- nyílt körű (szülők, diákok) szülői értekezletek, más névvel illetve,
- a másság iránt érzékenyítő osztályfőnöki foglalkozások,
- teljesítményarányos és folyamatos pozitív megerősítés, bátorítás,
- meseszék (aktuális történések kimondására, megvitatására),
- a megbélyegző viselkedés minden megnyilvánulásának egységes elutasítása,
- azonos értékű jelenlét a hétköznapok és az ünnepek minden eseményében,
- diák mediátor segítségének alkalmankénti igénybe vétele,
- őszinte, nyílt, szélsőségektől mentes folyamatos párbeszéd a nevelés-oktatás összes partnere között, melyben a gyógypedagógus és a fejlesztő pedagógus adja a szakmai irányokat, és amelyben tekintettel vagyunk valamennyi partner érdekeire,
- rendszeres és valódi párbeszéd és együttműködés gyógypedagógus-szaktanár, (osztályfőnök) pedagógus-szülő, gyermek-pedagógus között,
- tanórán kívüli közös programok,
- lehetőséget teremteni rá, hogy iskolai eseményekre reflektáljon stb.

A *szülői szerepre* több eszközzel és többféle tantárgy (biológia, szociális-életviteli kompetenciák fejlesztése, magyar, osztályfőnöki...) keretei között igyekszünk felkészíteni diákjainkat. SNI gyerek esetében különösen fontos, hogy empátiával, az optimális szinten és a megértés mind teljesebb prognózisával történjen.

A fentebb említett bármely alkalom keretét adhat az érzékenyítésre.

A beszélgetés irányított mederben az alábbi kérdések mentén folyhat:

- *Mire gondol, miben reménykedik minden gyermeket váró pár?*
- *Milyennek képzeljük leendő gyermekünket?*
- *Miféle sorsot szánunk neki?*
- *Hogyan képzeljük el felnőttként?*
- *Milyennek álmodjuk meg előre leendő gyermekünkkel a kapcsolatunkat?*
- *Milyen pályát választunk neki? Miért azt?*
- *Megfelelnek-e mindenben a gyermekek a szülők kiszínezett vágyképeinek?*
- *Mit érezhet az a szülő, akinek – a várakozásával ellentétben – sérült gyermeke születik?*
- *Mit tehet az a szülő, akinek – a várakozásával ellentétben – sérült gyermeke születik?*
- *Hogyan befolyásolja egy család életét, ha gyermekük sérülten születik? (Mit hallottál erről?/Mit gondolsz erről?)*
- *Tudod-e, ma az újszülöttek és családjaik hány százalékát érinti a fogyatékoság?*
- *Mi lehet az oka annak, hogy elképesztően magas annak a láthatatlan csoportnak a mérete, akiről a társadalom nem szerez, ill. nem vesz tudomást?*
- *Mérhető-e egy társadalom kulturális szintje azon, miképp viszonyulnak tagjai sérült embertársukhoz?*
- *Mindig így volt ez? Mit tanultál történelemből a harcos népek civilizációjáról?*

- Szerinted minek tudható be az, hogy például a holland gyerek Down-szindrómás babát kap a szüleitől ajándékba?
- Van-e a családokban, ismeretségi/baráti körökben sérült, fogyatékkal élő ember? Hogyan él? Milyen nehézségekkel kell megküzdenie?
- Miféle típusú fogyatékosokról vannak ismereteid?
- Melyiket tartod a legelviselhetőbbnek? Miért?
- Melyiket tartod a legkevésbé élhetőnek? Miért?
- Élhet-e teljes életet egy fogyatékkal élő ember?
- Kitől, mitől függ a fogyatékkal élő személy életminősége?
- Tehetsz-e te is valamit, hogy változzon a fogyatékos emberekkel szembeni előítéletesség? stb.

A beszélgetésből kibontható

- disputa és
- drámajáték is.

Utóbbira néhány ötlet:

- Orvos vagy: közöld a szülőkkel, hogy gyermekük sérülten jött a világra! Van-e, létezik-e kíméletes közlés? (Anya, apa, nagyszülők, szülésznő, barátok, rokonok szerepe is leosztható...)
- Szülők beszélgessenek egymással a hírről értesülve! Melyek az első reakciók? Miféle stádiumai lehetnek egy ilyesfajta trauma-feldolgozásnak?
- Mentőorvos vagy: közöld a kamasz szüleivel, gyermekük megsérült egy közúti balesetben...
- Barátod/osztálytársad édesapját munkahelyi baleset érte, emiatt járásképtelenné vált, kerekesszékre kényszerül. Mit mondasz neki?
- Kerítsetek egy kerekesszéket, a teremben imitáljatok egy lakást, és próbáljátok ki, miképp lehet vele közlekedni, mozdulatokat, műveleteket elvégezni!

- Nyilván hallottatok már olyan sportolóról, akinek valamilyen tragédia folytán gyökeresen megváltozott az élete? Találjatok ki magatok is kerettörténeteket! Játsszátok is el!
- Képzeljétek el egy láthatatlan kiállítást, ahol tárlatvezetőként vak és gyengén látó gyerekekhez próbáltok közel vinni képzőművészeti alkotásokat!
- Tudtok-e olyan világhírű művészeiről, aki nyilvánvaló fogyatékosága ellenére maradandót, világraszólót alkotott, Mit példáz ez? Mit közvetít feléd az ő emberi tartásuk, helyállásuk?
- Választanál-e magadnak fogyatékos társat?
- Mit tennél, ha veled történe valami életminőségedet, életviteledet alapvetően megváltoztató esemény?
- Bekötött szemmel próbáljatok meg elvégezni hétköznapi rutinműveleteket, pl. cipőt befűzni, kimenni a mosdóba stb. ! (A társak az otthoni élettér modelljét képező tanteremben – a bejárást követően – helyezzenek el akadályokat: széket, szemetesvödröt stb.)
- Próbáljátok meg egy átvételi bizonylaton bekötött szemmel aláírni a neveteket!
- Igyekeztek hallás segítségével megtalálni a csörgő telefonkészüléket és fogadni a hívást!
- Vásároljatok egy szimulált piacon úgy, hogy tapintás útján különböztessétek meg egymástól a különböző zöldség- és gyümölcsféléket! Fizessétek ki a vásárolt árut!
- Rajzoljatok közösen egy olyan lakásalaprajzot, ahol látás-, mozgás- és értelmi fogyatékkal élő fiatal balesetmentes körülményeit igyekeztek eltervezni!
- Vegyétek számba közösen, miféle gondokkal találkozik, amint kilép lakása ajtaján! Milyen veszélyek leselkednek rá? Hogyan, milyen eszközök, képességek birtokosaként élhet független életet?
- Ha kreatív szellemű vagy, gondolj ki olyan eszközöket, berendezéseket, amelyek megkönnyíthetnék különböző fogyatékkal élő embertársaink életét!

- CSOPORTMUNKA- írjátok össze, miben tér el a különböző fogyatékkal élő ember élete ép társaik életétől! (Minden csoport egy-egy fogyatékosági típus lehetőségeiről gondolkodjék! Mi az, amit megtehet pl. a vak tizenéves, mi az, amiről le kell mondania?)
- Beszélgetés/vita témája: miről lennél képes lemondani, s miről nem?

8. A szaktanárok, de legfőképp az osztályfőnökök értékközvetítő szerepe; a tanári team munka erősítése

Az SNI tanulók integrált neveléséhez, oktatásához, fejlesztéséhez magas szintű pedagógiai, pszichológiai képességekkel (elfogadás, tolerancia, empátia, hitelesség), az együttneveléshez nélkülözhetetlen kompetenciákkal rendelkező pedagógusra van szükség, aki képes a tananyag feldolgozásában figyelembe venni a tantárgyi tartalmak egyes SNI tanulók csoportjaira vonatkozó módosulásait.

Elkötelezettsége olyan mértékű, hogy szükség esetén egyéni fejlesztési tervet is készít, melynek alapján egyéni fejlődési ütemet követ, differenciált nevelési-oktatási módszereket, egyénre szabott technikákat alkalmaz.

A pedagógiai diagnózisban megfogalmazott javaslatokat nemhogy nem rest megismerni (=meghallgatni vagy elolvasni), de be is építi a tanuló folyamatos értékelésébe, a tanulói teljesítmények elemzésébe, s ha kell, változtat eljárásain, az adott szükséglethez igazodó módszereket alkalmazva.

A tanulási, nevelési helyzetek, problémák megoldásában alternatívákat és tanár kollégái, gyógypedagógus, gyógypedagógiai asszisztens és egyéb szakemberek segítő együttműködését keresi, javaslataikat meghallgatja, azokat beépíti pedagógiai gyakorlatába.

Mivel az elfogadás nem egyik pillanatról a másikra, s főleg nem zökkenő-mentesen lezajló folyamat, hiszen mindenkinél másutt húzódik a toleranciahatár, ebben a folyamatban kulcsfontosságú szerepe a pedagógusnak van. Tőle elleshetik, megtanulhatják a gyerekek, mikor és miképp érdemes segítséget felajánlani, s mikor várható el az önálló feladat-megoldás. A túlságosan óvó szemlélet is káros!

Tudatosítani szükséges tanítványainkban, hogy ezek a társak, noha sérültek, teljesen egyenjogúak az épekkel, ám speciális igényeik ettől függetlenül lehetnek.

Ebben a munkában – mivel ez a fejlesztő tevékenység az ő kompetenciaterületükbe tartozik - a gyógypedagógus és a fejlesztő pedagógus munkája elsődleges és nélkülözhetetlen – ez így természetes számos jól működő demokráciában.

Egy SNI gyerek képzése négyszerese egy átlagos képességekkel rendelkező gyerekének. De *a feltételek biztosítása elsősorban nem az anyagiakon múlik*, hanem azon, a tantestület akarja-e elsajátítani ezt a látásmódot, szeretné-e megszerezni ezt képzettséget, hajlandó-e elfogadni a szakemberek útmutatásait, irányjelzéseit, tud-e velük együttműködni – egyszóval képes-e a valódi integráció megvalósítására...

9. A szülők együttműködésének megnyerése, ill. szemléletük formálása

Hogy a tanulóról valós, torzításoktól mentes képet kaphassunk, lehetőleg keressük fel őt családjában körében, beszélgessünk szüleivel, lássuk meg családi háttérét, közvetlen környezetét!.

Feltétlenül igyekezzünk a szülőket partnerként megnyerni a fejlesztéshez, oly módon, hogy megismertetjük vele szándékainkat, velük együtt fogalmazzuk meg közös céljainkat.

A szülők többségét az jellemzi, hogy értetlenül és tehetetlenül szemlélik furcsán viselkedő gyereküket, és a megoldást az iskolától várják.

Ezekon a beszélgetéseken a szülő „hazai pályán” őszintén megnyílhat, és személyesebb hangvételű dialógus alakulhat ki, melynek során pl. hiperaktív gyermeke napi másfél liter kólájáról vagy az energiatital-fogyasztásáról is szót ejthetünk...

Bár a szülők többsége azt állította, hogy gyermekeik nem fogyasztanak koffeinos serkentő italokat, a pedagógusok ennek az ellenkezőjét tapasztalják a tízórai szünetekben.

A szénsavas üdítők ellen is sokszor állást foglalnak, a kirándulásokra mégis másfél literes kólát érkeznek a gyerekek - látjuk.

Úgy gondolom, érdemes jól működő példákat követnünk a szülőkkel való kapcsolattartásban. Mitől sikeresek, sikeresebbek mások?

1. Folyamatos fejlődésre, fejlesztésre törekszenek, melybe beavatják a szülőket.
2. Eredményesen működnek a szakszolgálatok.

A szülőket nem „ügyfelesítik”, hanem bevonják őket a nevelés-oktatás folyamatába, s nem a távortartásukra, kirekesztésükre törekszenek.

V. Tevékenységek

1. Tájékoztatás/tájékozódás a tanulói kompetenciahatárok erőteljesebb figyelembe vételéről

„Hadd lépjen arra a zenére, amelyet ő hall!”
(Thoreau, XIX. századi amerikai filozófus)

A személyiség fejlesztéséhez nélkülözhetetlen, hogy a gyermek a számára megfelelő egyéni fejlettségi szinten végezhesse tevékenységeit az iskolában,

azaz a külső hatások a kellő belső fejlődési szakaszban érik a gyermeket. Ezáltal nemcsak a tanulási folyamatban lesz sikeresebb, hanem motivációja is nő.

2. Tanári szakmai kompetenciák fejlesztése; attitűdformálás

Tanácsok:

„Úgy éld az életed, mint a gyermek, teljes elmélyedéssel és összpontosítással.

Az érzéseidre hallgass, ne pedig a tekintély vagy a többség hangjára tapasztalataid értékelésében.

Légy őszinte, légy valódi; kerüld a színlelést és szerepjátszást.

Készülj fel rá, hogy nem leszel népszerű, ha nézeteid nem egyeznek meg a többségével.

Vállalj felelősséget. Amit eldöntöttél, hogy megteszel, vidd is véghez!

A.Maslow

Gyakran hallható vita arról a tanárban, hogy ha kiviszik az SNI gyerekeket a tanóráról, vajon nem sérül-e integrációhoz való joga?

Az oktatáshoz való joga sérülne akkor, ha ezt nem tennénk, mert nem kapná meg azt az egyéni fejlesztést, amire szüksége van a tanulás folyamatában.

„Az SNI tanulóknak az egyenlő bánásmód elve szerint mindent meg kell adni, ami az oktatásához, neveléséhez szükséges. A többségi iskolába integrált tanulónak, ha az osztályban a többi gyerekkel együtt oktatják, komoly hátránya származik, mivel ő nem a normál követelményrend szerint kell, hogy haladjon, hanem az SNI tanulók irányelve szerint készült tantervi követelményeknek kell megfelelnie.”

(2/2005 (III.1.) OM rendelet).

A tanulásszervezési eljárások közül alternatívákat kell felkínálni (frontális, kiscsoportos stb.). Egyik lényegi eleme ennek a munkának az alkalmazott módszerek rendkívüli gazdagsága és specializáltsága.

3. Tanórák utáni közös programok

A tanuláson kívül igen nagy hangsúlyt fektetünk a tanórán kívüli foglalkozások sokszínűségére, folyamatjellegére, ill. gyakoriságára, az ott szerzett tapasztalatok, ismeretek megosztására, közzétételére. Hangulatos és meghitt rendezvényünk volt például a gyógypedagógusunk kezdeményezte SNI *karácsony*, ahol papírból szépséges karácsonyfadíszek készültek, teát kortyolgattunk, palacsintát majszolgatva zenét hallgattunk. A hangulatot megteremtő prózai részletet *nem SNI* nagylány mondta – szintén ép nagyok segítettek a palacsintasütésben. A már említett *versenyeken* túl (iskolai vers, próza, Szóvarázs, dalos produkciók stb.) iskolán kívüli színhelyeken zajló programokon is részt veszünk (területi szavalóverseny, *kiállítás*, *színház*, *Diáktárlat* stb.).

4. Együttműködés belső és külső szakemberekkel, ill. partnerekkel

A nevelési tanácsadók szakmai közössége olyan teameket jelent, akikhez akkor fordulunk, ha „házon belül” nem tudjuk megoldani a problémát. Úgy látom, Európában is egyedülálló a magyarországi ingyenes és hatékony segítő hálózat, amely a 3–18 éves korosztály gondjait orvosolja. A pedagógusok pedig lassan ráébrednek, hogy akkor tudnak igazán hatékonyan dolgozni, ha egymással közösséget alkotnak, és a nevelés- oktatás terén adódó problémák megoldásában igénybe veszik szakemberhálózat segítségét kéri.

5. Konfliktuskezelés - a drámapedagógia eszköztárával is...

Carl Henry Delecató ideggyógyász és kaliforniai idegsebész csapata kutatásokkal igazolta, hogy az anyanyelvi készséghiányos gyermekek idegrendszerének

fejlettsége elmaradott, éretlen, ennél fogva rosszul szervezett. E fejlődési deficit okaként a mozgásbeli elmaradást feltételezik.

Magyarországon *Kulcsár Mihályné*, fejlesztő pedagógus óvodáskorú gyermekek körében végzett fejlesztést, amelyet folyamatosan átdolgozott, kibővített. *Dr. Marton-Dévényi Éva* ideggyógyász szintén megismerkedett ezzel a módszerrel, majd munkatársaival tovább elemezve kidolgozták az Alapozó Terápiát.

A terápia kezdetben az anyanyelvi készséghiány kezelését szolgálta, de mára már az idegrendszeri érést megalapozó terápiává lett.

A terápia elméleti alapját *Delecató* és munkatársai helyezték le, Magyarországon *Katona Ferenc* fejlesztette, finomította tovább.

Drámajátékos és színjátszó munkámban éppúgy kamatoztatom eredményeiket, mint ahogyan SNI tanítványaim fejlesztésében is segítségül hívom az alábbi gyakorlatsorokat:

- Nagymozgás
- Rugalmasság
- Egyensúlygyakorlatok
- Felvezető vagy szoktató gyakorlatsor
- Kereszt gyakorlatok
- Finommotorika kialakítását előkészítő gyakorlatsor
- Kézdominancia kifejlesztése, illetve begyakorlása
- Lábdominanciát kialakító vagy megerősítő gyakorlatok
- Szemgyakorlatok és a domináns szem-kéz együttműködés kialakítása és/vagy fejlesztése
- Térben való mozgások, mozgásutánzások, térbeli tájékozódás
- Testséma, jobb-bal, ujjsmeret, irányismeret
- Konstruktív praxis, síkban papíron való tájékozódás
- Hallásgyakorlatok

- Kinesztézis gyakorlása, érzékszervek közti fordítás
- Emlékezetfejlesztés
- Alak, háttér, Gestalt stb. fejlesztése
- Lazítógyakorlatok
- Légzőgyakorlatok
- Fegyelmező gyakorlatok
- Ritmusgyakorlatok
- Ritmusos beszéd
- Lurija-féle neuropszichológiai vizsgálat és rehabilitációs gyakorlatai
- Időbeli tájékozódás fejlesztése
- Szövegmegértést elősegítő játékok
- Fejlesztő sportok
- Mozgásos szerialitás fejlesztése
- Földi Rita féle labdaterápiás fejlesztés
- Testvonalat átlépő keresztező gyakorlatsor

VI. Innovatív jelleg

Az integrációs program keretében végzett egyéni fejlesztő munka a tanév elején *helyzetfelméréssel*, ún. bemeneti mérésekkel kezdődik, amelyet a szakértői bizottság véleménye alapján célzottan és *team munkában* állítanak fel az SNI tanulókat tanító pedagógusok.

Az egyéni készségszint alapján a gyógypedagógus irányításával ugyan, de együtt állapotodnak meg a fejlesztés tantárgy- és sérülés-specifikus irányáról, feladatairól, tanulásszervezési eljárásairól.

Mivel az épek követelményszintjét ők ismerik, a szakértői vélemény ismeretében ők tesznek javaslatot a gyermek célzott és differenciált fejlesztésére, amelyet mellettük – a gyógypedagógus szakmai irányításával – a gyógypedagógiai szakasszisztens és egyéb pedagógus végez.

Ennek a szakmai közösségnek elsődleges feladata, hogy

- alapkészségek,
- általános műveltség,
- tanulási képességek,
- tanulás iránti attitűd,
- tanulási stílus,
- □kommunikáció,
- szocializáció,
- társas kapcsolatok, együttműködés,
- viselkedéskultúra,
- emocionális tényezők,
- énkép, önértékelés

fejlesztésében és a fejlesztés eredményének mérésében ne csupán a fejlesztést igénylő területeket emelje ki, hanem a tanuló személyiségében rejlő erősségeket is, melyekre fejlesztő munkánk során támaszkodunk.

A segítségnyújtás további módja:

- továbbtanulás, pályaorientáció segítése;
- a tanulási hátrányok leküzdésében eredményesen használható IKT eszközök alkalmazása...

VII. Összegzés

„A világon nem a tudomány, a szeretet művel csodákat”

(Eötvös József)

Az integráció nem a tolerancia gáláns gesztusa, hogy mi, épek megtűrjük körünkben sérült társainkat, és kegyesen megengedjük, hogy velünk élhessenek, hanem annak az elfogadása, hogy valamennyien egyenlőnek születtünk, s egyenlők vagyunk, noha nem vagyunk egyformák.

E tanulási és beilleszkedési folyamat során bekövetkező változások

SNI gyermek	Ép gyermek
Megtanulja, hogy ő más.	Fejlődik az alkalmazkodó képessége.
Konfliktuskezelő stratégiákat sajátít el.	Szocializációja magasabb szintet ér el.
Megtanul harcolni.	Beépül a másság tapasztalata.
Megsokszorozott szociális kölcsönhatások érik.	Kialakulnak morális értékek (empátia, segítőkészség, tolerancia).
Társadalmilag elfogadott magatartás-repertoárt sajátít el.	Saját egészsége, épsége felértékelődik.
Megtanulja az együttműködés más formáit.	
Fejlődik az alkalmazkodóképessége.	

Az integrált nevelés – oktatás hátrányai	
A sajátos nevelési igényű gyermek szempontjából:	Azonnal szembesül másságával, mely pszichés zavarokat okozhat. Kirekesztődhet.
Az ép gyermek szempontjából:	A sérültség látványa frusztrációs lehet.
A szegregált nevelés-oktatás	
Előnyei:	minden speciális szükséglet kielégítése egy helyen; speciális szakember (gyógypedagógus) jelenléte; fokozatos felkészítés a társadalmi integrációra.
Hátrányai:	a társadalmi integráció késleltetett; „elszokunk” a sérült ember jelenlététől.

VIII. Felhasznált és ajánlott irodalom

Felhasznált irodalom:

- Kósáné dr. Ormai Vera – Dr. Münich Iván szerkesztésében: *Szocializációs zavarok – beilleszkedési nehézségek*
- Kósáné Ormai Vera: *Beilleszkedési nehézségek és az iskola*, Tankönyvkiadó, Bp., 1989
- Bagdy Emőke-Telkes József: *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában*; Tankönyvkiadó, Bp., 1990
- Illyés Sándor-Danos Ágnes: *Beilleszkedési zavarok (Szöveggyűjtemény)* Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1997
- *Mentális és viselkedészavarok pszichológiája (Szöveggyűjtemény)*; szerkesztette: dr. Princzes Mária, OKKER Oktatási Iroda
- Dr. Kálmán – Könczei György: *Tajgetosztól az esélyegyenlőségig*. Budapest. Osiris, 2002.
- Eric Berne: *Emberi játszmák*
- Ian Stewart-Vann Jones: *A TA-MA*; Grafitt Könyvkiadó, Budapest, 1998
- Gácsér Magdolna: „Csodatévő virág”. *Gyermekpszichiátriai esettanulmányok pedagógusoknak*; APC-Stúdió, Gyula, 2007
- Gácsér Magdolna: *Gyermekpszichiátria. Óvodapedagógus, tanító, tanár, gyógypedagógus hallgatók és gyakorló pedagógusok számára*; APC-Stúdió, Gyula
- *Integráció és inklúzió. Fejlesztő módszerek a közoktatásban*; szerkesztő: M. Tamás Márta – Trefort, 2006
- Riemann, F.: *A szorongás alapformái*; Bp., Háttér Kiadó, 1998
- Szilárd János- Vetró Ágnes: *Depresszió a gyermek- és a serdülőkorban*; Psychiatria Hungarica, 1994. IX. évf. 1. sz. 69-81. o.

Ajánlott irodalom:

- Arató Mihály-Túry Ferenc: *Mindennapi lelki szenvedéseink*; Grafit Könyvkiadó, Budapest, 1995
- Lohmann, B.: *Diszlexiások az iskolában*, Akkord Kiadó, 1998
- Murányi-Kovács Endréné-Kabainé Huszka Antónia: *A gyermekkori és serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája*; Bp., Tankönyvkiadó, 1988
- Nansel, N.R. and others: *A szekírozás (bullying) mint viselkedésforma az egyesült államokbeli fiatalság körében*; JAMA PSYCHIATRY-HU, 2001. 1. évf. 4. sz. 291-297. o.
- Dambach, K. E.: *Pszichoterror (mobbing) az iskolában*; Akkord Kiadó, 2001
- Szádóczky Erika-Rihmer Zoltán: *Hangulatzavarok*; Bp., Medicina Könyvkiadó Rt., 2001
- Vikár György: *Depresszió gyermek- és serdülőkorban*. *Psychiatria Hungarica*, 1987/1.
- Walker, J.: *Feszültségoldás az iskolában*; Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1997
- Weyhreter, H.: *Figyelj oda jobban!*; Deák és Társa Kiadó, 2000
- *A Nemzeti alaptanterv implementációs terve. Háttéranyag*. Oktatási Minisztérium, 2004.
- Bíró Endre: *Jogkereső a sajátos nevelési igényű és tanulási, beilleszkedési nehézséggel, magatartási rendellenességgel küzdő gyerekek, tanulók közoktatási jogaihoz*. Jogismeret Alapítvány, Budapest, 2003.
- Dr. Szilágyi Klára: *Életpálya-építési kompetenciaterület szakmai koncepció*. sulinova Kht. Programfejlesztési Központ, 2005.
- Pethő Ildikó: *Inklúzió a nevelésben*. Iskolakultúra, 2003. 10. szám

LINKEK:

- sni.lap.hu
- www.om.hu
- www.fejlesztok.hu
- www.beszed.hu
- www.edutacio.hu
- www.altisk-bata.sulinet.hu
- www.expertstudiobt.hu/SNI/dokumentumok/cikk2.doc
- www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=egyuttneveles-Fatalin-Szulo
- www.european-agency.org/site/themes/assessment/index.shtml

IX. Mellékletek

1. sz. SNI tanulók a 2009/2010-es tanévben (tanév eleji állapot)

A tanuló sorszáma	A tanuló évfolyama	Diagnózis	Besorolás	A fejlesztés heti óraszám
1.	1.	00 F81.30	„SNI-a”	2
2.	3.	?	„SNI-a”	2
3.	4.	00 F81.20	„SNI-b”	2
4.	4.	00 F90.00 F81.00-81.10	„SNI-a”	3
5.	4.	00 F81.30	„SNI-a”	2
6.	4.	00 F81.90	„SNI-b”	3
7.	5.	00 F81.10 F98.80	„SNI-a”	3
8.	5.	00 F81.90 F98.80	„SNI-a”	3
9.	5.	00 F81.90 F98.80	„SNI-b”	2
10.	6.	00 F81.00 F81.10	„SNI-a”	3
11.	7.	00 F98.80 F98.50 F81.90	„SNI-b”	2
12.	7.	00 F81.00	„SNI-b”	2
13.	7.	00 F81.30 F98.80	„SNI-a”	3
14.	7.	00 F81.00 F81.10 F80.80	„SNI-a”	3
15.	7.	00 F81.90	„SNI-a”	2
16.	8.	00 F81.10	„SNI-a”	3
17.	8.	00 F81.30	„SNI-a”	3

2. sz. **Betegségek osztályozása**

Speciálisan gyermekkorban kezdődő zavarok

F80 A beszéd és a beszélt nyelv fejlődési rendellenességei

F80.0 Az artikuláció zavara

F81 Az iskolai teljesítmény sajátos fejlődési zavarai

F81.0 Meghatározott olvasási zavar

- felszíni - fonológiai - kevert diszlexia, BNO: F.81.0 diszgráfia

F81.1 Az írás zavara

- diszgráfia BNO: F.81.1

F81.3 Az iskolai készségek kevert zavara

- Az iskolai készségek kevert zavara BNO: F.81.3 aritmetikai, olvasási, írási készséges együttes előfordulása
- Nem meghatározott zavar BNO: F.81.9 tanulási ismeretek elsajátítási nehézsége

F90 Hiperkinetikus szindróma

F90.0 A figyelem és aktivitás zavara

- Az aktivitás szabályozás és a figyelem zavarai (ADD, ADHD)
- BNO: F.90.0, F.90.1 stb.

Tünetei:

- Figyelemzavar
- Fokozott arousal
- Impulzivitás
- Szociális készségek éretlensége (viselkedési zavar, oppozíciós zavar)

F98 Nem organikus enuresis

F98.5 Dadogás (psallismus, ischophonía)